

Становище

От доц. д-р Антон Угринов

за дисертационния труд на Крис Шарков

„Взаимодействието режисьор – актьор в създаването на театрален спектакъл в началото на 21-ви век“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
Научен ръководител проф. д-р Пенко Господинов

Представеният дисертационен труд на Крис Шарков „Взаимодействието режисьор – актьор в създаването на театрален спектакъл в началото на 21-век“ с обем 147 страници е структуриран в увод, три основни глави, които от своя страна са разделени на подглави, като към тях има заключение, приложена библиография и приложение. Базисният интерес на автора е насочен към еволюцията на артистичната методология и цялостната етическа констелация, която съпровожда репетиционния процес между фигурите на режисьора и актьора. Към дисертацията са представени автореферат и публикации на автора по темата на изследването. Трудът е логически структуриран и последователно разработен. Ясно са формулирани целта, задачите, предметът и обектът на изследването, както и използваните методи.

Темата на дисертационния труд е актуална и значима от научна и практическа гледна точка. Вън от съмнение е, че съвременният театър е в непрекъсната динамика, като една съществена част от него е центриран около новите технологии, смяна на роли и йерархии, перформативни актове и този дигитален и перформативен обрат в театралното изкуство изисква историческо и теоретично осмисляне на промените, които настъпват във взаимодействието по оста режисьор – актьор.

Крис Шарков предлага широк, обстоен и задълбочен поглед върху трансформациите, които театралното изкуство претърпява от 20 век до днес, като анализира и проследява логиките зад възникването на различни феномени, свързани с основната тема на изследването.

Основни цели на автора са да се изследват методологиите на режисьори, които исторически принадлежат както към 20-ти, така и към 21-и век, и чрез тях да се проследят процесите, предвещаващи промяната на парадигмата; да се направи опит за артикулиране на настоящите процеси на взаимодействие чрез емпиричен опит; както и да се анализира в дълбочина как тези процеси променят понятията

за режисьор и актьор, чиито граници и функции все по-осезаемо пренареждат познатата констелация на взаимоотношения.

От позицията на своите професионални интереси, познания и опит смятам, че тези цели на автора са успешно защитени, а дисертационния труд в своя обем, съдържание, аналитичност и доказателствен материал има научен принос за театралната теория. Практическият опит на автора като действащ режисьор ми дават основание да твърдя, че неговият дисертационен труд надгражда теорията и притежава качества за реализиране и на практически ползи.

В първа глава Крис Шарков прави исторически преглед, като културният и географският фокус е насочен основно към Европа. В тази първа част се артикулират и изясняват понятията „режисьор“ и „актьор“, очертава се оста на техните взаимоотношения и се изследват основите на взаимовръзката между тях. Авторът се спира на имената на К. С. Станиславски, Мейерхолд, Макс Райнхард, Пискатор, Бертолт Брехт, Арто, Гротовски и Питър Брук, както и на техните методологии и концепции за театър. Подборът и анализът са направени по начин, който дава възможност да се проследи къде е коренът на днешните влияния и как през годините тези методологии са се развивали, надграждали, променяли и отклонявали от първоначалния си замисъл, както и как те диалогизират със съвременните театрални направления.

Втора глава насочва вниманието ни към четири основни имена – Ариан Мнушкин, Томас Остермайер, Иво ван Хове и Ян Фабър. Това са съвременни театрални режисьори, представители както на 20-ти, така и на 21-и век. Тяхното практическо и теоретично наследство може да бъде възприето като ключово за трансформацията на парадигмата във взаимодействието между режисьорската и актьорската фигура.

Особено обстойно, задълбочено и детайлно е разработена частта, свързана с немския режисьор Томас Остермайер (стр. 62–83), като тук личи и личното отношение и пристрастие на автора към типа театър, известен като „новия реализъм“ или „театър на новата действителност“ (стр. 63). Крис Шарков не само ни запознава с едрата стратегия и методите на Томас Остермайер за работа с актьора, но и в хода на своя анализ осмисля и прави смислови и концептуални връзки със своето натрупване и опит като режисьор – „Способността на режисьора да е тук и сега, да наблюдава внимателно, е основно качество на съвременния театър. В началото на 21 век вече имаме огромни натрупвания в режисурата и начина на игра, при които артистите имат склонност да репродуцират клишета, както в създаването на ситуации и роли, така и в цялостното мислене за спектакъл. Способността за наблюдение при режисьора и способността за реално живеене в ситуацията при актьора често са закърнели в съвременния театър. Тяхното провокиране и разгръщане по време на репетиционния процес поставят основите на поетиката на бъдещия спектакъл, а оттам и на стила на новия театър, на новия реализъм.“ (стр. 83).

Останалите три имена и техните методологии (Ариан Мнушкин, Иво ван Хове, Ян Фабър) също са разгледани внимателно, като е обърнато особено внимание на тяхната дългосрочна работа с театрална труппа („Театър дю Солей“, Париж; „Тунелгруп“, Амстердам; „Трублейн“, Антверпен). Анализирани са техните стратегии за работа с актьора и различните подходи, как те се прилагат и как се променят в процеса на взаимодействие.

В опит да осмисли разнообразните методи на взаимодействие между режисьор и актьор, Крис Шарков навлиза умело в териториите на цялостната вътрешноетична структура на репетициите на изброените имена, като фокусира вниманието си върху въпроси, касаещи това взаимодействие, в този случай анализирайки концепциите на Ариан Мнушкин и Ян Фабър – „Заедно със своя безспорен исторически принос „Театър дю Солей“ поставя и множество въпроси: възможно ли е въобще „колективното творчество“ в театъра? Не е ли то вид утопия, подобно на съпътстващата го идеология? И свободите не са ли всъщност организирани от една водеща личност – в случая тази на Ариан Мнушкин?“ (стр. 62); „Театърът на Ян Фабър винаги се е движил на ръба на етическата допустимост. Това важи както за крайния художествен продукт, така и за процесите по неговото постигане, във взаимодействията между режисьор и актьор. Не случайно такъв подход е възможен да започне в края на 20-ти век, но в по-късен исторически период, като началото на 21-ви, е възможно да получи своето осъждане, както и в последствие и става с Ян Фабър“ (стр. 104).

Трета част на дисертацията представлява най-оригиналният сегмент на труда и е особено ценна с това, че авторът ни допуска до ядрото на неговите търсения и подходи и ни запознава „отвътре“ с неговия професионален инструментариум, използван в хода на репетициите с актьорите. Крис Шарков осветява своята методология на работа с актьора, подчертавайки и доказвайки, че тя е динамична, а не статична и зависи от културно-времевия и политико-институционален контекст. Спектаклите върху, които е акцентирани са „Дивата патица“ от Хенрик Ибсен, „Частичка жена“ от Ката Вебер, и „Елементарни частици“ по текстове на Мишел Уелбек, всичките реализирани в Народен театър „Иван Вазов“.

В трета глава авторът се спира и върху взаимодействието между режисьор и актьор в независим театър през първите десетилетия на 21 век и прави важни и ценни заключения, в които намира тясна връзка между технологията на правене на театър и неговата субстанция – *„Съзнателно или не, независимият театър в България отвори поле за нов тип възприемане на понятия като драматургичен текст, режисьор, актьор и театрален спектакъл. Тези процеси са отдавна проследими в европейски контекст. В настоящето изследване частта с Ян Фабър е най-показателна в това отношение. Като че ли обаче рамката на репертоарния театър в България ги е затискала по един или друг начин през годините. С обособяването си, независимият театър се опитва да навакса тези процеси. Немаловажен фактор за това е и превода на български език на емблематичната книга „Постдраматичният театър“ на Ханс-Тийс Леман. Няма как да се постави абсолютен знак на равенство между „независим“ и*

„постдраматичен“ театър, но определено теориите на Леман спомагат за по-пълното осмисляне на тези процеси.“ (стр. 133).

В заключение може да се заяви, че дисертационният труд „Взаимодействието режисьор – актьор в създаването на театрален спектакъл в началото на 21-ви век“ е оригинално научно изследване и въпреки някои неизбежни обобщения в следствие на мащаба на темата, трудът демонстрира солидни аналитични умения и способност за систематизиране на сложен изследователски материал. Ценен е отказът и от излишество на думи и на банални заключения, опаковани в „академичен стил“, вместо това авторът предлага във всяка глава съдържателност, точен и лаконичен анализ, осветяващ същинските ядра на проблемите и явленията, които са предмет на неговото изследване. Научните приноси на дисертацията на Крис Шарков могат да бъдат разгледани в няколко посоки.

- Изследването предлага цялостна и систематизирана дефиниция на взаимодействието на режисьор и актьор в съвременния контекст на 21 век. Тази дефиниция е резултат от стойностен историко – теоретичен анализ и надгражда вече съществуващи интерпретации, без да ги отрича.
- Анализирани и изследвани са подробно и в дълбочина недотам популярни съвременни практики и принципи на взаимодействие между режисьор и актьор.
- Изследването има изключително висока степен на практическо – теоретична полезност и може да послужи за професионален ориентир, както за специалисти, свързани с режисьорската и актьорската професия, така за такива в полето на театрознанието.

Като колега, действащ режисьор и педагог оценявам изключително високо дисертационния труд на Крис Шарков, приемам посочените от него приноси моменти и силно препоръчвам на научното жури да присъди на автора научно-образователната степен „доктор“.

Гласувам с ДА.

16.03.2026г.

С уважение:
(доц. д-р Антон Угринов)